

Szörényi László

Lövétei Lázár László Laudációja (MMA 2022. június 22.)

A költő legutoljára, 2021-ben megjelent kötetének címe *Feketemunka*, amelynek alcíme a zárójelbe tett (*Egy hónap*), alatta pedig a gondolatjelek közé tett műfajmegjelölés: --VERSEK--. Az „Egy hónap” megjelölésnek megfelelően huszonhat, vignettának címzett szöveg választja el az egyes munkanapokra eső verseket; ám valahol egy vignettához két vers is tartozik, egy esetben egyenesen négy, majd következik egy különválasztott FÜGGELÉK, egy pótvignetta és két szöveg. A címlapon található versek műfaji megjelölése sem hiábavaló, hiszen az egyes darabok hol bonyolultan hullámzó prózaversek, hol hagyományosabb ritmikájúak, hol pedig — akár mottóban, akár főszövegben — klasszikus magyar és világirodalmi versekből idézett szövegrészek.

A kötet legközepén található a *Krumplis gulyás* című szöveg. A színhely, ahogyan azt olvashatjuk rögtön a cím után tördelt, ám funkciójában glosszaszerű nem láb-, hanem *fej-jegyzetben*:

„Munkásszálló.

Jobbra emeletes ágyak, az egyik alsó ágyon ELSŐ MUNKÁS Shakespeare *Macbeth*-jét olvasná (Európa Kiadó—Magyar Rádió és Televízió, Budapest, 1981. Fordította: Szabó Lőrinc. Utószó: Géher István). Az ágyakkal szemközt tűzfalra néző ablak. Az ablak alatt gázrezsó, rajta kormos fazék.

Három másik munkás jön, szemmel láthatóan enyhén ittas állapotban.”

Az egész kötetben egyedülálló eljárás, hogy nem csupán egy író vagy költő nevét, illetve művét ilyen pontos bibliográfiai jegyzettel lássa el, így nem csupán egy név szerepel, mondjuk, mint Áprily Lajos, Knut Hamsun, Tar Sándor, Bulgakov, Solohov, Hlebnjikov vagy Tolnai Ottó — a Trianonban feldarabolt országrészek képviselői szépen feltalálhatók Áprilytól Tolnaiig — , nem is egy cím, hanem szerző, cím, fordító és utószóíró is! Persze minden szó számít, a fenti fej-jegyzet második sorának igéje is: „olvasná”. Persze, mert nem hagyják olvasni a betérő, enyhén ittas munkatársak, akik enni szeretnének valamit, következőleg főzni is, de mindig felriasztják a főszereplőt, aki olvasna, helyette azonban csak a tragédia skót vészbanyáinak sajátos receptjeit tudja szakácskodni vágyó társainak ajánlani:

„Kő alatt kit harminchárom

Éjjel izzaszt beteg álom,

Legelőszőr, buta béka,

Te kerülsz be a fazékba.”

A MÁSODIK MUNKÁS pártolja az olvasást, de azért nem annyira: „Szervusz, Lacika! Ne tanulj annyit, mert megbolondulsz!” Később meg is dühödik, amikor az olvasó Lacika újabb gulyásalkatrészeket ajánl:

„Nádi kígyó az övem:
Sülj meg, főj meg odabenn.”,

illetve:

„Göte szeme, egy marok
Denevérször, gyíkfarak.”

Erre a főzni vágyó már inkább lebeszelné az olvasó fiataalt:

„Szipuzunk, Lacika, szipuzgatunk? Ne olvass annyit, mert megbolondulsz!...”

A vita elfajul: Lacika idézete:

„Pávián-vér hűtse le,
S kész a pokol öröme...”, a MÁSODIK MUNKÁS viszont maga is könyvet vett kezébe, igaz, hogy szakácskönyvet, és megtalálta benne a megoldást. A költő ezt a receptvéget verssorokba tördelte:

„Amikor a hús már majdnem puha,
akkor adjuk hozzá a kockára vágott krumplit,
és készre főzzük,
de most már kevergetés nélkül.”

Én pedig egy laudációt szerettem volna kifőzni, ezért mégiscsak kezembe vettem a pontos bibliográfiával idézett Shakespeare-kiadást, s elolvastam benne Géher István tanulmányát. Közben a gulyás felforrt, én pedig elhültem. Ugyanis Géher, az Eötvös Collegium nagyszerű tanára 1981-ben, tehát még a szocializmusnak nevezett gyilkos és törvénytelen uralom virágzása idején olyan pontosan lefestette nemcsak Macbethet, a gyilkost, hanem Banquo-t is, sőt magát Duncan királyt is, nem beszélve az összes szereplőről, tartozzanak bármely párthoz, hogy az olvasó meggyőződhetett: minden hatalom törvénytelen, véres és iszonyatos, még a sokszor főbűnösnek beállított Lady Macbeth a legártatlanabb, hiszen ő csak szerető feleségként szeretett volna segíteni férjeurának. És mindez nemcsak Skóciára vagy Angliára igaz, hanem az egész világra; legalábbis arra a részére a Szovjetuniótól Romániáig, Magyarorszáig és Jugoszláviáig, amint azt az idézetírók neve és hovatartozása egyértelműsíti.

Ha viszont most a költő első kötetéig (*A névadás öröme*, 1997.) lépünk vissza az időben, akkor ott láthatjuk, hogy a verseinek képkészlete rafinált módon, és mégis magától értetődően az antik görög-római képkincsre nyúlik vissza akkor is, ha egyelőre csak a törpe jelennel állítja szembe a mitológiai neveket, pl. Boreaszt a légsavarral vagy Notoszt a teafőzővel (*A névadás öröme*). Nem beszélve a költők nélkülözhetetlen szárnyas lováról, a Pegazusról: „Szárnyas lovad a zálogházban vár rád.” (*Költőn és kora*; természetesen József Attilából transzformálva, és itt azt jelenti, hogy még nem jött el az ideje, hogy elvágjuk a költő nyakát...)

A rákövetkező, Pozsonyban megjelent kötet (*Két szék között*, 2005) egy *Magánzsoltár* című bevezetővers után 13 részből álló, római I-sel jelölt ciklus után a II. ciklusba már csak 12 verset sorol, viszont hozzátesz egy három versből álló *Függelék*et is. A *Magánzsoltár* egy ilyen sorral zárul: „Éltem?—Jó lenne kiegyezni ebben.” A *Függelék*be tett záróverset pedig egy „*Árkádia-féle*” című költemény vezeti be, amely úgy ars poetica, mint az idézőjelbe tett, azonos című Arany János-vers, és úgy legbensőbb önéletrajzi vallomás, hogy a *Magánzsoltár* utolsó sorához csatlakozik, hiszen Arany *Visszatekintés* című verse így kezdődik: „Én is éltem...Hogy ha élet születésen kezdeni”. Tehát a világirodalom nagyjai közé, sőt a világnagynak tekintett, és ezért imában is idézhető próféta-költők közé sorolja Aranyt, és azokat, akiket méltónak talál arra, hogy beleférjenek ebbe az ölelésbe. Ez például Ahmatova (*Egy kicsit fáj*). Ennek a kétrészes versnek az utolsó két strófáját idézném, hiszen talán ez a legelső verse Lövetei Lázár Lászlónak, amely szerint egyszer végre bízni kezdett a jövőben:

„Szóval: a tegnap este Ahmatován
gondolkoztam, egy verssora felett,
hogy >>Kincseimből még maradt nekem...<<,
és hogy jön ehhez az én esetem...

És tévednék, ha ma azt gondolom,
innen jöhet a furcsa nyugalom?
Hogy azt hazudtam, egyszer hátha jó lesz:
fel nőhetek végre a kincseimhez...”

(Megjegyzendő: az itt megpendített remény-motívumra visszafelel azután egy következő vers, amelynek azért adta azt a címet, hogy *Vissza a 12. oldalra*, mert ott olvasható a kötetben az előbbi idézet! És folytatódik azután a gondolatmenet, amelyik tehát határozottan felhívja a figyelmet a kötet tökéletes megszerkesztettségére, ezúttal Petri György-féle idézet elemzésével, majd pedig egy újabb imaszöveggel, amelyet *Hétköznapi zsoltárnak* nevez.)

Ettől kezdve megszorodnak a kötetben az oda- és visszautalások, mégpedig hétköznapi élőbeszéd-töredékek és klasszikus, közöttük bibliai idézetek egymás mellé építésével. Majd ismét a kötet kellős közepén — nem számítva a *Függelék* három darabját — olvasható az *Esetleg harmadnapon* című vers, amely nemcsak bibliai célzás, hanem a mottóban is jelzett Petri György-idézet, amely viszont egy transzformált Pilinszky-idézet:

„Nem zúgnak föl ma semmilyen egek,
se hajnalban a nyesett-szürke fák:
a gyökerek most tényleg gyökerek,
és szélszend van. >>Ez egy ilyen világ:

na és ha meghalt? Puszi. Ennyi volt...
Csak semmi pánik: nem dobog a szíve?—
egyszer talán legyőzi a halált.
Credo, quia absurdum...Itt a vége.<<”

(Csak zárójelben merem megjegyezni, hogy Pilinszky idézett verse viszont egy Rilke-vers transzformálása, mint ahogyan ezt egy első rendű tanulmányában már 1998-ban (Alföld, 49/12.) kimutatta Pór Péter.)

Nem csoda, hogy 2009-ben a költő kiadott egy kis könyvecskét *Arany versek — Széljegyzetek Arany Jánoshoz* címmel. Két kislányának ajánlja, de én azért felnőtteknek is merném ajánlani.

Különösen megható, amikor nemcsak Aranyt, hanem az őt szintén bálványozó magyar klasszikus költőket és írókat is felhasználja a saját igazolására, illetve ujjongó önmagára ismerésére, hogy ti. ő ugyanúgy a diszharmóniában találta meg az önmagával való harmóniát, mint maga Arany. Mindenesetre ledorongoló és vitathatatlan érvet használ, amikor ezt idézi Kosztolányitól: „Harmónikus versei idején meg van hasonulva önmagával.” Figyelemre méltó, hogy ezt Kosztolányi egy olyan, 1917-es esszéjében írta, amelyben az akkor 100 éve született Aranyt jellemezte. 2019-ben jelent meg a *Miféle harag* című verskötete. Ebben a *Sivatag* nevű ciklust egyrészt Juvenalistól, Shakespeare-től és Aranytól vett mottókkal vezeti be, másrészt a ciklus első versét rögtön „Arany Jánosnak, kinek másnak?” ajánlja, és az elközelgő Arany-bicentenáriumra célozva fejezi be.

„>>Egy kis független nyugalmat<<:

Ugye, te is ezt akartad?,

S >>Rodostóban<< --

Pedig tudjuk, mi van ottan...

Nos, kétszáz éve zöld utad van,

S te csak állsz itt, a huzatban,

Úgyhogy nyomás!—

Rád fér egy kis >>föltámadás<<...” (Töredék...Előszó helyett)

(Szubjektív megjegyzés: Lövétei Lázár Lászlóval személyesen először Szalontán találkoztam az Arany-bicentenáriumi ünnepségen, hála Istennek...)

Azóta eljött a most akadémiai székét elfoglaló költő születésnapja is, az ötvenedik, nemrég, ez év februárjában. Írt is születésnapjára egy verset, idézzük ennek négy utolsó szakaszát:

„szép kerek évtizedek
mind csupa szép, csupa jó
mind csupa versbe való

s mégsem örül de nem ám
vén feje csíki hideg
ötvenedik tavaszán

lázba mi hozza megint
semmi a föld kerekén
vén keze újra legyint

sok darab élete volt
él hiszen élnie kell:
várja a hinnivalót”

Mi hiszünk. Abban is, hogy megtalálta, hiszen az előbb idézett vers után következik *Zákeus a fügefán* című költeménye. És már a Kortárs 2020/11-es számából is megtudhattuk, hogy az ott közölt négy verse az ezúttal már kicsit változott című, itt *Zákeus fügefája* nevezetű, készülő könyvből való! Alig várjuk ezt a készülő kötetet!!!

*

Befejezésül pedig, mivel - román nyelvtudás híján - Lövétei Lázár László románból készült műfordításait nem tudom értékelni, ezért pótlásul egy olyan verset fogom idézni, amelyet a hírhedt 2004-es, a kettős állampolgárságról szóló népszavazás ihletett, és amelyben saját

szövegébe a költő román szavakat és egy román mondatot is illesztett, ezeket pedig csillag alatt jegyzetben le is fordította.

2004. december 5.

Népi költő búja

Kétezer-négy
December öt!
De sok magyar
Embert megölt!

Urbánus költő gondja

Kétezer-négy
December öt!
Szerencsére
Embert nem ölt!

Erdélyi magyar költő mondja

Kétezer-négy
December öt!
Ăsta-s eu.*
Csak egy pârât...†

* A román mondat jelentése: Ez vagyok én.

† A román szó jelentése: alperes. (Lásd LÖVÉTEI LÁZÁR László: *Alkalmi*, Kolozsvár, Sétatér Könyvek, 2016., 26.—Az eredeti nyomtatványban kereszt helyett két csillag szerepel a második lábjegyzetnél, de a számítógép ezt nem volt hajlandó előállítani.)